מאי איכא למימר לא תימא ואח"כ אמר אלא אימא ואחר כך לקח ואמר לקח מוסיף ומביא חובתו מאי ניהו דפריק ליה והא [א]אין פדיון לעוף אמר רב פפא כגון שלקח פרידה אחת אי עולה זבן מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו והאי עולה אולא לנדבה אי חטאת זבן אין מוסיף ומביא חובתו מדמי עולתו והאי חטאת אולא למיתה גופא א"ר אלעזר א"ר הושעיא מטמא מקדש עשיר והביא קרבן עני לא יצא ורבי חגא א"ר הושעיא יצא מיתיבי [ב]מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא עשיר שהביא קרבן עני לא יצא שאני התם דכתיב [1]זאת אי הכי רישא נמי הא רבי רחמנא תורת והתניא תורת לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר יכול אפילו עשיר שהביא קרבן עני ת"ל זאת ונילף מינה מיעט רחמנא [2]ואם דל הוא:

מתני' [ג]קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שילוחו ולנשחט כנגד בית שחיטתו בא לו אצל פרו שניה וסומך שתי ידיו עליו [ד]ומתודה וכך היה אומר אנא השם [ה](חטאתי עויתי ופשעתי) לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושך אנא השם כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושך ככתוב בתורת משה עבדך [3]כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

גמ' איבעיא להו ולנשחט אקשירה קאי או אהעמדה קאי ת"ש דתני רב יוסף קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שילוחו ולנשחט כנגד בית שחיטתו שלא יתערב זה בזה ולא יתערב באחרים אי אמרת בשלמא אקשירה קאי שפיר אלא אי אמרת אהעמדה קאי נהי דבחבריה לא מיערב דהאי קטיר ביה והאי לא קטיר ביה באחריני מיהת מיערב אלא לאו שמע מינה אקשירה קאי שמע מינה א"ר יצחק שתי לשונות שמעתי אחת של פרה ואחת של שעיר המשתלח אחת צריכה שיעור ואחת אינה צריכה שיעור ולא ידענא הי מינייהו אמר רב יוסף ניחזי אנן של שעיר המשתלח דבעי חלוקה בעי שיעור ושל פרה דלא בעי חלוקה לא בעי שיעור מתקיף לה רמי בר חמא דפרה נמי בעי כובד א"ל רבא כובד תנאי היא ודפרה לא בעי חלוקה איתיביה אביי [ז]כיצד הוא עושה [ח]כורכן בשירי לשון אימא בזנב לשון א"ר חנין אמר רב עץ ארז ושני תולעת שקלטתן שלהבת כשרה מיתיבי נתהבהב הלשון מביא לשון אחר ומקדש אמר אביי ל"ק כאן בקולחת כאן בנכפפת רבא אומר כובד תנאי היא דתניא למה כורכן כדי שיהיו כולן באגודה אחת דברי רבי [ט]רבי אלעזר בר' שמעון אומר כדי שיהא בהן כובד ויפלו לתוך שריפת הפרה כי אתא רב דימי א"ר יוחנן שלש לשונות שמעתי אחת של פרה ואחת של שעיר המשתלח ואחת של מצורע אחת משקל עשרה זוז ואחת משקל שני סלעים ואחת משקל שקל ואין לי לפרש כי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יונתן

של

מאי איכא למימר. והא הכא לאו בשעת לקיחה ולאו שעת עשייה הוא וקבע ליה: **לא תימא ואחר כך אמר אלא ואח"כ לקח ואמר.** זו לחטאת וזו לעולה דעבדי תנאי דמחסרי תיבה אחת על ידי שכחה ומיחלף להו בין ואחר כך לקח לואחר כך אמר: ופרכינן **לקח.** אם כן מוסיף ומביא חובתו בהמה מדמי חטאתו מאי ניהו הרי אינו מעות שכבר לקח העוף: **דפריק ליה.** ומוציאו לחולין ומוסיף מביתו וקונה מן המעות בהמה: **והא אין פדיון לעוף.** דהכי תנן במסכת מנחות (דף ק:) אבל העופות והלבונה והכלי שרת אין להם פדיון שלא נאמר אלא בבהמה: **כגון [שלקח] פרידה אחת.** גוזל אחד לקח מן הצבורין למעות והכי קאמר תנא אי עולה זבן הני מעות דקיימי חטאת ניניהו ומוסיף עליהן ומביא חובתו והאי עולה דזבן אולא לנדבה: **אי חטאת זבן.** הוקבעו מעות לצורך השני לעולה על ידי לקיחה זו ואין מוסיף עליהן ומביא מהן חובתו אלא מביא מן המעות עולת נדבה והחטאת שלקח תמות ומביתו יביא מעות ויקח בהמה: **שאני מצורע.** דכתיב (ויקרא יד) זאת תהיה תורת המצורע ולא אחרת: **רישא נמי.** עני שהביא קרבן עשיר: **התם הא רבי רחמנא** (א). תורה אחת לכל המצורעין כולן יוצאין בקרבן עשיר: **והתניא.** בניחותא: **ונילף מינה.** לטמא מקדש: **ואם דל הוא.** מיעוט הוא מצורע הוא דעשיר שהביא קרבן עני לא יצא אבל שאר חייבי קרבן עולה ויורד לא: **מתני' כנגד בית שילוחו.** כנגד שער שהוציאוהו בו: **ולנשחט.** מפרש בגמרא: **גמ' אקשירה קאי.** דקושר לו לשון כנגד צוארו: **או אהעמדה קאי.** (ב) והכי קאמר ואת שעיר החטאת העומד לשחיטה מעמיד כנגד מקום בית שחיטתו: **שפיר.** דתו לא מערבי אהדדי שזה קשור בראשו וזה בצוארו ולא באחרים שאלו קשור עליהן לשון ושל אחרים אינו קשור: **אלא אי אמרת.** ולנשחט אהעמדה הוא דקאי ומשום א] דקשירת שעיר המשתלח לחודיה קאמר שלא יתערבו זה בזה ולא באחרים בשלמא במשתלח לא מיערב (ג) שעיר הפנימי דהאי קשיר ביה והאי לא קשיר ביה אלא באחריני אמאי לא מיערב שעיר הפנימי הא שעיר פנימי ואחרים אין לשון קשור עליהם: **שתי לשונות שמעתי.** על שתי לשונות של זהורית שמעתי חילוק ביניהם אחת של פרה אדומה שכתוב בה (במדבר יט) ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת: **אחת צריכה שיעור.** ושיעורה מפרש לקמן: **ואחת אין צריכה שיעור.** שכשירה בכל שהוא: **דבעי חלוקה.** כדתנן לקמן (דף סז.) מה היה עושה המשלח את השעיר חולק לשון זהורית חליו קשר בסלע וחליו קשר בין קרניו: **בעי כובד.** שתהא כבידה ותפול לתוך עומק האור כדכתיב (שם) אל תוך שריפת הפרה: **תנאי היא.** לקמן בשמעתין: **כיצד הוא עושה.** במסכת פרה (פ"ג משנה יא) תנן לה: **כורכן.** לעץ ארז ואזוב: ה) [**בשירי הלשון.** מדקתני שירי מכלל דאיכא תון]: **בזנב הלשון.** סרוקה במסרק ונעשית קלרה לראש האחד כמין זנב: **שקלטתן שלהבת.** ולא נפלו לתוך שריפת הפרה אלא נתהבהבו באויר: **ומקדש.** כלומר ונותן שם. כל מעשה פרה קרי לה קידוש: **בקולחת.** אש שיש עליה עמוד שלהבת זקוף למעלה כקלח של עשב גבוה צריך להביא אחר והא דאמר רבי חנין כשירה בנכפפת אש שלהבת (ד) נמוכה וכפופה וסמוכה לגחלתה וקריינן ביה אל תוך: **שיהיו כולן באגודה אחת.** דבעינן שיהו נלקחין בבת אחת דכתיב (במדבר יט) ולקח עץ ארז ואזוב ושני תולעת: **ואחת של מצורע.** דכתיב ביה נמי (ויקרא יד) ושני תולעת ואזוב: **ואין לי לפרש.** ואיני יודע לפרש איזו גדולה ואיזו קטנה ואיזו בינונית:

של

והאי עולה אולא לנדבה. לאו לנדבת צבור קאמר לקיץ המזבח דהאמר בפ"ק דשבועות (דף יב:) דאין מקילין בעולת העוף אלא לנדבת יחיד קאמר מיהו הלשון קשה דקאמר אולא לנדבה דבכל דוכתא אמרינן לנדבה היינו לשופרות לנדבת צבור וי"ל הא דאין מקילין בעולת העוף היינו דאין לוקח לכתחילה מן המעות של הנדבה עופות להקיץ אבל אי מתרמי ממילא כי הכא מקילין בו ט) אבל קשה אמאי לא מייתי ליה עולת יחיד כי ההיא דתנן בנזיר פרק מי שאמר הריני נזיר ושמע (דף כד.) האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמתה והפר לה בעלה וכו' עד החטאת תמות העולה תקרב עולה ושלמים יקרבו שלמים וי"ל שאני התם כיון דכבר הפרישה כל קרבנותיה הוקבעו לה לשמה אבל הכא דלא לקח כל קרבנותיו לא הוקבע לו להכי אולא לנדבת צבור אי נמי נ"ל דהכא קאמר סתמא אולא לנדבה ולא קאמר תקרב עולה כדקאמר התם לפי שאין נפקותא בדבר ואין חילוק בין עולת העוף הבאה בשביל צורך לאותה שהיא באה נדבת צבור דאידי ואידי אין טעונין סמיכה ולא נסכים דעוף אין טעון נסכים ולא סמיכה אבל עולת בהמה שהיא באה בשביל יחיד טעונה נסכים משלו ואם היא קרבן אנשים טעון סמיכה וכשהיא באה נדבת צבור נסכיה קריבין משל צבור ואין טעון סמיכה ואם היה כהן עבודתה ועורה שלו כשהיא באה בשביל יחיד אבל כשבאה נדבת צבור עבודתה ועורה לאנשי משמר הכי מפורש בתמורה בפרק ואלו קדשים (דף כ:) ואף על גב דאיכא נפקותא לענין עבודתה שמקריבה אפילו במשמר שאינו שלו כיון דאם אין כהן לא נפקא מיניה מידי קאמר סתמא אולא לנדבה: **שלש** לשונות. הא דלא נקט נמי של שעיר הפנימי נ"ל משום דההיא לא הוה אלא כדי שלא יתערב לא הוה לה שיעור כלל אבל הני כיון דיש בהן צורך הוה להו שיעור וזה של שעיר המשתלח היה בו צורך לידע אם הלבין כדכתיב כשלג ילבינו (ישעיה א):

כי

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ה מהל' פסולי המוקדשין הלכה י:
יב ב מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הל' א [ופ"ג הל' ד]:
יג ג מיי' פ"ג מהלכות פרה הלכה ב:

◆

רבינו חננאל

לא תימא ואחר כך אמר אלא אימא ואחר כך לקח. כלומר, קנה אחד, אם מדמי העולה קנאו ונשארו דמי החטאת, מוסיף על אילו המעות וקונה כשבה או שעירה, ואם בדמי החטאת קנה, זה העוף הנקנה לחטאת אולא למיתה, ובדמי העולה קונה מהן עולה נדבה. גופא אמר רבי אלעזר א"ר אושעיא מטמא מקדש עשיר והביא קרבן עני לא יצא ור' חגא א"ר יאשיה יצא. מיתיבי מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא ועשיר שהביא קרבן עני לא יצא תיובתא לר' חגא. ופריק שני מצורע דכתיב ביה זאת תהיה. כלומר, זאת כמו שהוא עכשיו אם הוא עשיר לא יביא קרבן עני. [אלא] כשכתוב לא תוסיף ולא תגרע. ואקשינן אי הכי רישא נמי והוא עני שהביא קרבן עשיר אמאי יצא, קרי ביה זאת תהיה ועכשיו עני הוא. ודחינן רבי רחמנא תורת. כלומר, תורת המצורע בשלש בהמות, שני כבשים וכבשה. והנה תניא כן, דתניא תורת לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר, יכול אף עשיר שהביא קרבן עני יצא ת"ל זאת, כלומר זאת לעשיר שלא יפחות העשיר משלש בהמות. ואקשינן ונילף ר' חגא מינה כי כל עשיר שהביא קרבן עני לא יצא. ופריק ר' חגא שני מצורע דמיעט רחמנא ואם דל הוא, כלומר המצורע אם הוא דל יביא בדלות ואם הוא עשיר [ז] לאו (וזה לבדו). אבל שאר [חייבין] אפילו עשיר שהביא קרבן עני יצא דתניא ואם דל הוא, שומע אני דל ממה שהיה, [שהיה] עשיר בן ק' מנה ונעשה עכשיו בן נ' מנה, ת"ל ואין ידו משגת, או ואין ידו משגת יש לו ואינו מוצא ליקח, ת"ל ואם דל הוא, הא עד שיאמרו שני כתובים ואם לאו לא שמענו. לפיכך אמרנו שבא ואם דל [הוא] שהוא כתוב במצורע, להוציא שאר חייבין שאפילו אינו דל והביא קרבן עני יצא. קשר [לשון] של זהורית כו'. איבעיא להו האי דקתני במתניתין ולנשחט (כנשחט) כנגד בית שחיטתו [פי' דאיכא] קשור גם בשעיר הנעשה בפנים. [דקשרו] לשון של זהורית בצוארו כנגד בית שחיטתו, כמו שקשר בראש שעיר המשתלח. או דילמא העמידו לנשחט כנגד בית שחיטתו. ופשטנה [דאיכא] קשר בצווארו של שעיר הנעשה בפנים. לשון של זהורית כו'. פי' שירי לשון, כגון שחלקו ונטל ממנו והנותר נקרא שירי לשון. ופריק אימא כרכן בזנב הלשון. כלומר הלשון הזה יהא ארוך, והקצר היוצא ממנו נקרא זנב ומחויר וכורך בו. כי אתא רב דימי א"ר יונתן שלש לשונות של זהורית שמעתי, והוא שכתוב בתורה ושני תולעת. של פרה אחת, ושל שעיר המשתלח אחת ושל מצורע אחת. של פרה שנאמר ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שרפת הפרה. של שעיר הא דתנן קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח. של מצורע שנאמר ולקח המטהר שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזוב. אחת משקלה עשרה זוז ואחת משקלה שני סלעים ואחת משקלה שקל ואין לי לפרש. מצאנו בתלמוד ארץ ישראל כי עשרה זוז הן שתי סלעים ומחצה, יכך כתוב, ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן ג' לשונות הן, של שעיר בסלע, של מצורע בשקל, של פרה בשתי סלעים. ר' חוניא רבית חוורן ר' אבא בר זבדא בשם ר' שמעון בן חלפתא, של פרה בשתי סלעים ומחצה. ואית דמפקין לה לישנא בעשרה זוז.

מסורת הש"ס

א) [נגעים פי"ד מי"ב], ב) גיר' ירושלמי ותוספתא, ג) [נ"ל עויתי פשעתי חטאתי וכ"א במשנה שבמשניות ובמשנה דלעיל לו: ובמשנה דלקמן סו. וכ"א בירושל' וביה"מ נפי"ג, ד) [כיצד הוא עושה ליתא במשנה דפרה], ה) פרה פ"ג מי"א, ו) [עיין תוספות לקמן מב. ד"ה כי אתא דגרסי' רבי יונתן], ז) כ"י, ח) [ועי' תוס' תמורה כג: ד"ה ושפה].

◆

תורה אור השלם

1. זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו והובא אל הכהן: ויקרא יד ב

1. זאת תורת אשר בו נגע צרעת אשר לא תשיג ידו בטהרתו: ויקרא יד לב (עיין רש"ש)

2. ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשרון סלת אחד בלול בשמן למנחה ולג שמן: ויקרא יד כא

3. כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יי תטהרו: ויקרא טז ל

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה התם הא רבי רחמנא תורת תורה אחת: (ב) ד"ה או אהעמדה קאי. לנשחט דקאמר ואת שעיר החטאת: (ג) ד"ה אלא אי אמרת כו' לא מיערב בשעיר הפנימי: (ד) ד"ה נכפפת כו' בנכפפת אש שלהבת שלה נמוכה:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה אלא אי אמרת וכו' דקשירת שעיר המשתלח נ"ל קשירה:

◆

מוסף רש"י

לשון של זהורית. לשון סרוק ומשוך כמין לשון ולבוע אדום (לעיל לט.).

◆

תוס' ישנים

אימא ואחר כך לקח ואמר. וה"ה נמי לקח ואמר אחר כך ולא נקט ואח"כ לקח ואמר [illegible]

אתי כפיר דלא חשיב לה אלא חד אלא כפי' רש"י תנן לקמן כהכ"ה: פרה נמי בעית כוכב [illegible]
ואזוב מ"מ כל זמן שיש כוכב עלי טפי: כובד נמי תנאי היא. ור' יונתן אליבא דאמר דלא בעי [illegible]
שלהבת. וכגון שנתרכו קודם שנפלו בתוך עיקר השרפה והאי ליבנא דקלטתן פייך בסני תולעת [illegible]
בקולחת כאן בנכפפת. פירש"י דבקולחת שהאש גבוה לא הוה תוך שרפה ובנכפפת הויא תוך [illegible]
דבקולחת נמי יש להלך בין ורק מתוך נוגה האש נורק סמוך לקרקע דהוי תוך השרפה ובקולחת [illegible]
לרבי נפרש איפכא דבקולחת הוי תוך השרפה אבל בנכפפת הולכת האש רווח ממקומה ואין זה [illegible]

ז) אינו מובן ואולי צ"ל ואם הוא עשיר לא יצא אם הביא כלות אבל שאר חייבין אפי' עשיר וכו'.